

Sociale Gemeente

Samen voedsel verbouwen of oogsten bij de lokale boer heeft een positief effect op de **sociale cohesie** en de **leefbaarheid**. Er ontstaan **gemeenschappen** die verder reiken dan voedsel. Het draagt bij aan **integratie, inclusiviteit en participatie**. Het **vermindert eenzaamheid** en **verbetert de sfeer** en **gevoel van veiligheid** in een wijk. Mensen voelen zich **betrokken** bij hun buurt en de maatschappij. Veel voedselinitiatieven leveren **educatie** en **kennisontwikkeling** op gebied van voedsel en **natuur**.

Het is bekend dat stadslandbouw een positief effect heeft op sociale cohesie ¹ en dat het kan bijdragen aan *placemaking* processen binnen de stedelijke omgeving.²³ Stadslandbouwprojecten leveren een bijdrage aan integratie en inclusiviteit van sociale minderheden en verbeteren de sfeer in een wijk. Vanuit vele voedselinitiatieven leveren educatie en kennisontwikkeling op gebied van voedsel en natuur een belangrijke bijdrage aan de samenleving.

Sociale cohesie

Sociale cohesie in een buurt is belangrijk voor de kwaliteit van leven van haar inwoners.⁶ Het vergroot het sociaal kapitaal. Bewoners hebben daardoor meer toegang tot ondersteuning vanuit hun netwerk. Dit vergroot bovendien het veiligheidsgevoel in de buurt.^{7,8} Het is aangetoond dat sociaal kapitaal in een gemeente hangt samen met scores op welzijn, geluk en tevredenheid met eigen leven én leidt tot hogere economische productiviteit.⁹

Initiatieven zoals buurtmoestuinen en groene buurthuizen bieden meer dan een mooie plek om bij elkaar te komen. Omdat het een **resultaat van gezamenlijke inzet is**, hechten bewoners er **extra waarde aan** en ontstaat een gevoel van **trots en verbondenheid met de buurt**.^{1,5} Bewoners die zich verenigen rond voedselinitiatieven kunnen ook een **gemeenschap** vormen en een **sociaal vangnet ontwikkelen**. Sterke sociale netwerken leiden tot **wederkerigheid en gezamenlijke zorg voor mens en omgeving**.¹¹ Een hechte gemeenschap vergroot de **veerkracht** van mensen in **crisissituaties**, zoals gebeurde tijdens de **coronacrisis**.¹

Burger betrokkenheid, participatie en samenwerking

Veel stadslandbouwinitiatieven zijn gemeenschapsprojecten. Betrokken bewoners zetten zich in voor doelen rondom de verbindende thema's natuur en eten. Een buurtmoestuin, volkstuin of stadsboerderij brengt mensen bij elkaar, het geeft aanleiding om dingen te organiseren, zoals buurtfeesten, samen eten en workshops.^[5] Er vinden samenwerkingen en ontmoetingen plaats en er ontstaan nieuwe verbindingen. Niet alleen tussen bewoners, maar ook met groepen daarbuiten, maatschappelijke organisaties, woningcorporaties of gemeenten.^{4,5} Als je veel mensen kent, kun je makkelijker dingen voor elkaar krijgen. Dat leidt tot **emancipatie** van bewoners en verhoogt **maatschappelijke betrokkenheid**.^{1,4} Ook is

sprake van ontwikkeling van **democratische capaciteiten** onder bewoners die deelnemen aan stadslandbouwprojecten.¹⁰

Sociale inclusiviteit en integratie

Elkaar ontmoeten en samenwerken met de handen in de aarde kan mensen met verschillende achtergronden en culturen bij elkaar brengen. Zo kan stadslandbouw helpen om mensen met een migratieachtergrond te betrekken in de samenleving.^{1,12} Veel stadsboerderijen bieden ook kansen voor kwetsbare groepen^{1,13,14}, zoals mensen met een afstand tot de arbeidsmarkt.^{3,11} Ook op zorgboerderijen wordt gewerkt aan zingeving en kwaliteit van leven van zorgbehoevenden.¹⁴

Het is soms een uitdaging om interculturele samenwerking te laten plaatsvinden in stadslandbouw initiatieven, maar juist het leerproces zorgt ervoor dat mensen elkaar beter leren begrijpen.^{5,15} Uitwisselingen van traditionele kennis rondom het verbouwen en bereiden van voedsel brengen **waardering en wederzijds begrip**. Dat kan bruggen slaan tussen mensen van **verschillende achtergronden**⁵. Diverse stadslandbouwprojecten hebben ruimte geboden voor vluchtelingen om verbinding en aansluiting te vinden.^{1,16} **Solidariteit en zorgzaamheid** zijn vaak centrale waarden bij gemeenschapstuinen, om deze reden biedt dit een **veilige plek** voor mensen die normaliter moeite hebben met aansluiting.¹¹

Gemeenschapslandbouw in de stad biedt grote kansen op gebied van sociale inclusie. Echter is dit lang niet altijd vanzelfsprekend^{15, 18}. Bloei en Groei is een mooi voorbeeld van een organisatie die erin slaagt om vrouwen met verschillende culturele achtergronden te verbinden en te emanciperen. De intentie en doelen die geformuleerd worden bij het oprichten van een sociaal stadslandbouwproject, én de mensen die betrokken worden hebben grote invloed op de functie(s) die het initiatief zal vervullen. Inclusiviteit van bepaalde groepen of doelstellingen die gericht zijn op integratie vereisen betrokkenheid van ervaren mensen binnen die onderwerpen, én duidelijke strategieën die het gewenste effect zullen bewerkstelligen.¹⁸

Placemaking

Het karakter van een stad of een dorp heeft veel te maken met de betekenis van een plek, en de verbinding tussen een plek en haar gebruikers. Diverse vormen van stadslandbouw zijn een bewezen methode om via *placemaking* de waarden van een plek te vergroten.³ Hierdoor ontstaat een emotionele band tussen gebruikers en een plek en gaan mensen zich identificeren met een plek.^{3,4,11} Door verstedelijking en migratie bestaat er veel ontheemding en is de behoefte aan betekenisvolle plekken in de eigen omgeving toegenomen.²⁰

De Warmoes verbindt burgers met de geschiedenis van het dorp Lent (dat tegenwoordig is opgegaan in de stad Nijmegen). Het is een stukje behoud van cultuurhistorisch landschap, én behoud van traditionele kennis en gewassoorten die van oudsher in Lent geteeld werden. Omwonenden ervaren deze plek als een oase binnen het stedelijk gebied dat hen verbindt met Lent en haar historie. De Warmoes zorgt ervoor dat óók nieuwe bewoners een lokale identiteit ontwikkelen.¹¹

Stadslandbouwprojecten kunnen buurten aantrekkelijker maken en scheppen mogelijkheden voor het verbeteren van slecht onderhouden wijken.^{12,20} Gebieden met stadslandbouw ervaren bewoners als **veiliger**.^{2,1} Een gevoel van betrokkenheid vanuit bewoners bij de wijk kan leiden tot verminderde sociale problematiek.² Mensen

zullen bijvoorbeeld beter letten op vandalisme wanneer dat gebeurt op plekken die hen aangaan. Buurttuinen hebben geleid tot een **verlaging van het aantal mensen dat hun buurt verlaat**. Dit versterkt weer de gemeenschap en **vermindert risico's of verloedering**. Hier hebben ook woningbouwcorporaties baat bij.^{5,1}

Voedselvaardigheden en educatie

Voor meeste stadslandbouwprojecten is educatie onderdeel van hun doelstellingen, of staat het zelfs centraal. Het zijn plekken waar volwassenen en kinderen kunnen ervaren hoe hun voedsel geproduceerd wordt. Naast praktische kennis over tuinieren en eten ontwikkelen bewoners in een gemeenschapsproject vaak ook management- en andere professionele vaardigheden. Daarnaast ontwikkelen ze bredere kennis over het voedselsysteem en over de natuur.^{1,5,21,22,23,24,25}

De betrokkenheid van burgers bij hun voedselproductie leert hen over de **waarde van duurzame voedselproductie** en dat heeft invloed op hun **consumentengedrag**.¹¹ Niet alleen versterkt het de keuze voor duurzaam, maar ook voor gezond eten. Door dichterbij het proces te staan van voedselproductie en -verwerking krijgen mensen een nieuwe ervaring van voedsel en ontwikkelen mensen voedselvaardigheden.^{5,14,26} Zo leren mensen over voedingswaarde en bereiding van eten¹, of bijvoorbeeld over seizoensgroenten.¹¹ Stadslandbouw biedt een plek voor behoud en uitwisseling van **traditionele kennis over voedsel en landbouw**.² Ook binnen het onderwijs kunnen lokale voedselprojecten en schooltuinen hieraan bijdragen. Schooltuinen hebben een positief effect op de persoonlijke ontwikkeling en op de schoolprestaties van kinderen.¹

Bronnen

1. Ilieva, R. T., Cohen, N., Israel, M., Specht, K., Fox-Kämper, R., Fargue-Lelièvre, A., ... & Blythe, C. (2022). The socio-cultural benefits of urban agriculture: a review of the literature. *Land*, 11(5), 622.
2. Schram-Bijkerk, D., Otte, P., Dirven, L., & Breure, A. M. (2018). Indicators to support healthy urban gardening in urban management. *Science of the Total Environment*, 621, 863-871.
3. Koopmans, M. E., Keech, D., Sovová, L., & Reed, M. (2017). Urban agriculture and place-making: Narratives about place and space in Ghent, Brno and Bristol. *Moravian Geographical Reports*, 25(3), 154-165.
4. DeLind, L. B. (2002). *Place, work, and civic agriculture: Common fields for cultivation*. *Agriculture and Human values*, 19, 217-224.
5. Veen, E. J., Breman, B. C., & Jansma, J. E. (2012). *Stadslandbouw: een verkenning van groen en boer zijn in en om de stad*. Wageningen UR.
6. CBS. (2018, Januari 5). *Tevredener met Het Leven Bij sterkere binding met Buurt*. Centraal Bureau voor de Statistiek. <https://www.cbs.nl/nl-nl/nieuws/2018/01/tevreder-met-het-leven-bij-sterkere-binding-met-buurt>
7. CBS. (2019). *Leefbaarheid en overlast in woonbuurt - Veiligheidsmonitor*. <https://longreads.cbs.nl/veiligheidsmonitor-2019/leefbaarheid-en-overlast-in-woonbuurt/>
8. Cassatella C., Gottero E., 2022, *Type-benefit matrix, including set of indicators, and benefit leaflets*. (EFUA)
9. Akkermans, M. en Schmeets, H. (2022) *Relevantie van sociale cohesie, leefbaarheid en veiligheid*. CBS. <https://www.cbs.nl/nl-nl/longread/aanvullende-statistische-diensten/2022/de-heitjes-en-buurcohesie-leefbaarheid-en-veiligheid-in-heerlen/1-relevantie-van-sociale-cohesie-leefbaarheid-en-veiligheid>

10. Travaline, K., & Hunold, C. (2010). *Urban agriculture and ecological citizenship in Philadelphia*. *Local Environment*, 15(6), 581-590.
11. Keurhorst, N. (2020). *Measuring Social Value in the Social Solidarity Economy*. MSc thesis Wageningen University.
12. Prové, C. (2018). *The politics of urban agriculture: An international exploration of governance, food systems, and environmental justice* (Doctoral dissertation, Ghent University).
13. Hassink, J. (2009). *Social farming across Europe: overview*. In F. Di Iacovo, & D. O'Connor (Eds.), *Supporting policies for Social Farming in Europe*. Progressing Multifunctionality in Responsive Rural Areas (p. 21-42).
14. Hassink, J., Agricola, H., Veen, E. J., Pijpker, R., de Bruin, S. R., van der Meulen, H. A., & Plug, L. B. (2020). *The Care farming sector in the Netherlands: A reflection on its developments and promising innovations*. *Sustainability*, 12(9).
15. Veen, E. (2015). *Community gardens in urban areas: A critical reflection on the extent to which they strengthen social cohesion and provide alternative food*. PhD thesis. Wageningen: Wageningen University.
16. Wageningenbeheer. (2023). *Samen in de moestuin op het AZC*. Wageningen Eet Duurzaam. <https://wageningenduurzaam.nl/wageningeneetduurzaam/samen-in-de-moestuin-werken-op-het-azc>
17. Veen, E. J. (2017). *Helende tuinen: tuinieren met (ex-)kankerpatiënten*. Web publication/site, Wageningen University & Research. <https://weblog.wur.nl/metropolitan-solutions/helende-tuinen-tuinieren-met-ex-kankerpatiënten/>
18. Hilhorst, C (2023) *Addressing whiteness and racism in the Alternative Food Movement - lessons from participatory action research with two Dutch Food initiatives*. MSc thesis Wageningen University
19. Friedmann, J. (2010): *Place and Place-Making in Cities: A Global Perspective*. *Planning Theory and Practice*, 11(2): 149–165.
20. Ohmer, M., Meadowcroft, P., Freed, K., & Lewis, E. (2009). *Community gardening and community development: Individual, social, and community benefits of a community conservation program*. *Journal of Community Practice*, 17, 377-399
21. Renting, H., Schermer, M., & Rossi, A. (2012). *Building food democracy: Exploring civic food networks and newly emerging forms of food citizenship*. *International Journal of Sociology of Agriculture and food*, 19(3), 289--307.
22. Diekmann, L. O., Gray, L. C., & Thai, C. L. (2020). *More Than Food: The Social Benefits of Localized Urban Food Systems*. *Frontiers in Sustainable Food Systems*, 4.
23. Rossi, J. J., Woods, T. A., & Allen, J. E. (2017). *Impacts of a community supported agriculture (CSA) voucher program on food lifestyle behaviors: evidence from an employer-sponsored pilot program*. *Sustainability*, 9(9).
24. Specht, K., Siebert, R., & Thomaier, S. (2016). *Perception and acceptance of agricultural production in and on urban buildings (ZFarming): a qualitative study from Berlin, Germany*. *Agriculture and Human Values*, 33, 753-769.
25. Uhlmann, K., Lin, B., & Ross, H. (2018). *Who cares? The importance of emotional connections with nature to ensure food security and wellbeing in cities*. *Sustainability*, 10.
26. Korthals, M. (2018). *Goed eten: Filosofie van voeding en landbouw*. Uitgeverij Vantilt.